

Тетяна Довгодько
канд. пед. наук, доцент, м.Київ
Василь Драпогуз
канд. філос. наук, доцент, м.Київ
Алла Колчанова
старший викладач, м.Київ

МОВНА КАРТИНА СВІТУ У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТА

Термін «картина світу» увели до наукового обігу фізики на початку ХХ століття. Цей концепт традиційно перебуває у центрі уваги дослідників і нині. Мовознавці, педагоги та інші дослідники інтерпретують його по-різному, виокремлюючи й конкретизуючи саме ті риси, що є визначальними для конкретної наукової галузі. Будь-яка картина світу (КС) відображає цілісне й узагальнене реалістичне уявлення про світ в цілому, а також місце людини в ньому. Цілісна картина світу – це модель (образ) світу, що відтворює його структуру й основні ознаки (Л. Вітгенштайн). Моніторинг наукової літератури дозволив виокремити донаукові (міфологічна, релігійна), ненаукові (художньо-образна, національно-мовна), наукові (власне наукова, філософська) КС. Кожна з них відзначена відповідними функціональними спрямуваннями та змістом. Наукові КС поділяються на природничі (фізична, хімічна, біологічна, астрономічна, географічна), гуманітарні (мовна, психологічна, соціологічна, педагогічна, історична), технологічні (кібернетична, технічна, економічна, управлінська) тощо.

Лінгвісти, досліджуючи КС, визначають її зв'язок із мовою, вивчають особливості фіксації думки засобами мови. Це означає, що мова сама є частиною КС і що на її основі формується мовна КС [1]. Різні мови є для нації засобами їхнього оригінального мислення та сприйняття (В. фон Гумбольдт). Для з'ясування особливостей формування мовної КС перспективним є аналіз цього процесу з позиції теорії соціалізації (І.Кон, В. Андрєєва, В. Мухина). У педагогічних дослідженнях зазначається, що мовна КС формує тип ставлення людини до світу (природи, соціуму, суспільства, до самої себе) і задає норми

поведінки людини у світі. А розуміння сутності мовної КС надають можливість вивчити людину глибше, тож вони можуть використовуватися у навчально-виховній діяльності, адже формування в освітньому середовищі мовної КС означає формування єдиної відображеної у мові системи поглядів, що розглядається як обов'язкова всім носіям мови.

В робочих і навчальних програмах сучасних університетів практично всі навчальні дисципліни впливають на формування у студентів мовної КС. Кожна з них надає свій внесок у формування світобачення студента, адже він не лише опановує дисципліну, яку вивчає, а й вдивляється у світ, узагальнює почуте, прочитане, намагається систематизувати, звести в логічний взаємозв'язок наявні факти, явища, процеси. Інформація, отримана на лекціях, семінарських, практичних і лабораторних заняттях у свідомості студента об'єднується у КС, зокрема у мовну КС. Але сьогодні цей процес є багато в чому хаотичним, відбуваючись без належного керівництва з боку педагогів.

Кожний університетський навчальний предмет формує свою КС: мова – мовну, математика – математичну, фізика – фізичну тощо [2]. Чи навіть свою відповідну частину КС, певну її «копію», що відображає лише відповідний сегмент цього загального процесу, одну з його сторін. Зазначимо, що формування світоглядних уявлень студентів здійснюється, як правило, безсистемно, стихійно, на основі фрагментарної КС, коли кожний окремий предмет, а радше кожний розділ навчальної дисципліни формують свою відокремлену наукову КС, яка у свідомості студента найчастіше не пов'язується з іншими КС. Це призводить до того, що при наявності фрагментарних картин світу у нього проблематично сформувати цілісний науковий світогляд. Вищезазначене особливо стосується іноземних студентів, яких в Україні за даними МОН України налічується понад 76 тисяч. Відомо, що іноземці, які прибувають на навчання в Україну мають оволодіти українською мовою, як мовою навчання, ознайомитися з історією, культурою, здобутками у галузі науки й техніки нашої держави. Це якраз і віддзеркалює

різні аспекти сучасної наукової КС, що свідчить про актуальність досліджуваної нами проблеми.

Формування наукової КС у студентів і сьогодні (як і раніше) має суттєвий недолік, пов'язаний з тим, що обсяг існуючих наукових знань завжди обмежений. Це призводить до того, що КС завжди неповні. Тим більше, що у будь-якому закладі освіти вихованці вивчають тільки незначну частину існуючих знань, а тому не враховуватимуть наслідків своєї діяльності після завершення навчання. Як результат – техногенні катастрофи, збільшення масштабів шкоди довкіллю, поглиблення екологічних криз. Ось чому гостро постає питання формування наукової КС (в тому числі і мовної) особистості не тільки на основі науково-технічних знань, а й використовуючи новітні досягнення сучасної гуманітаристики. На важливість вирішення означеної проблеми вказує Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, де зазначається, що система освіти має забезпечувати «формування у молоді цілісної наукової картини світу і сучасного світогляду, здібностей і навичок наукового пізнання» [3].

Література

1. Ашиток Н. І. Мовна картина світу в філософсько-освітньому аспекті: [монографія] / Н. І. Ашиток . – Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2011. – 251 с.
2. Кузьменко В.В. Формування наукової картини учнів: від витоків до сьогодення. [монографія] / В. В. Кузьменко. – Херсон: КВНЗ, 2014. – 720с.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/legislation/other/2827/>